

Jiří Loukotka: Náboženství a ateismus
Praha, Svoboda 1977, 133 s.

Československému čtenáři je předkládáno poměrně málo ucelených prací z tak důležité a neprávem opomíjené oblasti, jakou je vědecký ateismus. Jednou z nedávno vydaných knih zabývajících se touto tematikou je kniha předního československého odborníka v oboru vědeckého ateismu — Jiřího Loukotky.

Obsah knihy je rozdělen do čtyř kapitol. V první se autor zabývá historickým vývojem náboženství a rozebírá hlavní znaky tradičního náboženského vědomí, tj. náboženské víry v té podobě, jak přecházela z generace na generaci od vzniku jednotlivých konkrétních historických forem náboženství až po současnost. Celým výkladem, podloženým citáty z děl klasiků marxismu-leninismu, dokumentuje skutečnost, že marxismus nezkoumá náboženství jako pouhý produkt lidského myšlení a citění, nýbrž jako specifický odraz objektivních podmínek, na lidském vědomí a vůli nezávislých poměrů, do nichž se lidé rodí a v nichž jsou nuceni žít. Konstatuje, že marxismus chápe náboženství jako produkt určitých objektivně reálných podmínek života lidí, podmínek, které determinují a limitují jejich duchovní reprodukci skutečnosti, tj. poznávací činnost, city, kulturní tvorbu atd. Zmiňuje se rovněž o postoji revoluční proletářské strany k náboženství a o vztahu náboženství a socialistického státu. V závěru první kapitoly autor pojednává o některých křesťanských sociálních doktrínách a uvádí postoj marxistů a komunistických stran k těmto doktrínám.

Druhá kapitola je věnována soudobým snahám teologů o modernizaci církevní argumentace v dnešních podmínkách, kdy ve světle stále nových vědeckých objevů se náboženská dogmata jeví člověku stále více jako překonaný anachronismus a víra v ně jako znásilňování rozumu, dospívajícího k přirozenému vysvětlení i těch nejsložitějších přírodních, psychických a společenských procesů. Autor se v této souvislosti zmiňuje o tzv. iracionalistickém směru v moderní náboženské apologetice a jako příklad uvádí tzv. dialektickou teologii Karla Bartha, která obhajuje existenci boha vlastně tím, že zdůrazňuje jeho nepoznatelnost diskursivním, analytickým rozumem. Rozebírá i oficiální teologickou doktrínu katolicismu — tomismus a další směry soudobého teologického a nábožensko-filozofického myšlení — pokoušející se o obhajobu náboženství nikoli konstrukcí absolutní kontrapozice víry a vědy, nýbrž naopak zdůvodňováním, že víra a věda nejsou v rozporu. V této kapitole J. Loukotka rovněž kriticky hodnotí náboženské pojetí morálky. Zdůrazňuje třídní obsah morálky v třídně rozdělené společnosti. Do protikladu s morálkou náboženskou staví skutečné vysvětlení mravních jevů — komunistickou etiku a její hodnoty. Pro ilustraci uvádí morální kodex budovatele komunismu, tak jak jej zformuloval XXII. sjezd KSSS.

Ve třetí kapitole, nazvané *Křesťanství v konfrontaci mezi učerejškem a zítřkem světa* zaujme například rozbor vztahu křesťanství k fašismu. Autor se zde pokouší odpovědět na některé základní otázky, jako například zda mohlo křesťanství jako ideový proud mít závažnější podíl na odvrácení vzniku, růstu a posléze vítězství fašismu v některých zemích a zda mohlo závažnějším způsobem pomoci odvrátit vypuknutí druhé světové války. Snaží se určit, v čem spočívají příčiny, že křesťanství v jedné z nejkritičtějších fází vývoje lidstva selhalo, i když jednotliví křesťané neselhali, a dokonce celé velké skupiny křesťanů prokázaly v boji proti fašismu velkou statečnost. V této kapitole se J. Loukotka zabývá rovněž projevy antikomunismu v náboženské ideologii. Vysvětluje, proč náboženství nejen může, ale musí sehrávat úlohu ideologie antikomunismu a dále jaké specifické místo zaujímá náboženství v soudobém ideologickém boji v antikomunistické frontě. Závěr kapitoly tvoří přehled vývoje názorů církve na mírové soužití.

Závěrečná, čtvrtá kapitola je věnována cílům, formám a metodám vědeckoa-teistické výchovy. Autor v ní po teoretickém úvodu shrnuje četné praktické zkušenosti z vědeckoa-teistické výchovy a propagandy a zároveň upozorňuje na některé negativní jevy, jichž je nutno se v budoucnu vyvarovat. Zdůrazňuje, že neustálá a systematická péče o vysokou obsahovou i formální úroveň vědeckoa-teistické propagandy patří mezi přední úkoly naší ideologické práce. Zvláštní pozornost věnuje otázkám světonázorové výchovy mladé generace. Kniha je doplněna poměrně stručným výběrovým seznamem vědeckoa-teistické literatury, zvláště nejnovější.

Milan Kenkuš

Z obsahu č. 2/1978 časopisu

SOCIOLOGIA,

vydávaného SAV v Bratislavě

Sirácky, A. — Rychtařík, K.: K aktuálním otázkám dalšího rozvoje naší sociologie; *Pisca, L.:* Sociální politika a sociální mobilita; *Barto, J. — Haspara, R.:* Formovanie socialistického spôsobu života družstevného roľníctva; *Francisci, M.:* Stieranie rozdielov medzi pracovnými podmienkami tried a vrstiev; *Illner, M.:* Současné tendence ve výzkumu a využití sociálních ukazatelů v Československu; *Šujan, I.:* Analýza časových radov z oblasti sociológie práce; *Farkašová, V.:* Problematika inteligence v sovietskej sociologickej literatúre; *Bubelini, J.:* Prestiž povolania a jej funkcia v profesijnom vývine mládeže; *Woleková, H.:* III. celoštátna konferencia podnikových sociológov; *Macháček, L.:* Informatívna porada o výskume mládeže v ČSSR; *Polakovičová, A.:* Informácia o diplomových prácach zo študijného oboru sociológia; *Košta, J.:* Sociálna štruktúra rozvinutej socialistickej spoločnosti v ZSSR; *Alexievová, L.:* Premeny sociálnej štruktúry v ZSSR a PLR; *Matulník, J.:* Sociálne riadenie výrobného kolektívu; *Ritomský, A.:* Faktorová analýza v sociálno-ekonomických výskumoch; *Mošner, O.:* Politické vzťahy socialistickeho typu; *Woleková, H.:* Sociologický výskum; Anotácie.

Z obsahu č. 1/1978 časopisu

SOCIOLOGIČESKI PROBLEMI,

vydávaného Sociologickým ústavem Bulharské akademie věd v Sofii
100 LET OSVOBOZENÍ BULHARSKA

Bogdanov, I.: Osvobozencká válka. Historické a spoločensko-politické dôsledky; *Dobrijanov, V. — Genov, N.:* Metodologické problémy teoretického sociologického výzkumu struktury a rozvoje spoločnosti (Materiál pro diskusi.); *Minkov, M.:* Sociologická štruktúra a její operacionalizace; *Dimítrov, K.:* Sociálně třídní štruktúra jako faktor společenského rozvoje; *Rjabuškin, T. V. (SSSR):* Současná buržoazní sociologie a úkoly marxisticko-leninské kritiky; *Donke, D. (NDR):* Sociální změna nebo společenský rozvoj? *Sztompka, P.:* Tři koncepce společenského rozvoje: pozitivistická, subjektivistická a dialektická; *Fotev, G.:* Mezinárodní symposium o metodologických problémech teoretického výzkumu společenského rozvoje; *Polikarov, A.:* Syntetické chápání historického rozvoje vědy; *Minkov, J.:* Typologizace vědecké kritiky.